

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

☆

בפשט"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

ראה

גליון מח (תה)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טראי עוועניו •

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושבע לבריאה

שנת השמונים וחמש לכ"ק אדמו"ר שליט"א

ב"ה, ערש"ק פ' ראה, ה'תשמ"ז.

ת ו כ ן ה ע נ י נ י ם

שיחות

שאלה בהכתבאר בפירוש רש"י דפ' דברים (א,א,א).....ה

לקוטי שיחות

ביסוד החלוק בין איסור מזיק לאיסור גזלן.....ו
איסורי הנאה האם יש בהם דין גזל.....ז
פחות משו"פ אינו של הבעלים ובדעת הרמב"ם.....י
משה רבינו מלך ה' והקשר מסיומה של תורה להתחלתה..יא
בהשאלה איך שבר משה הלוחות ולא עבר על איסור גזל..יב
תפישה מיוחדת אצל משה בהלוחות כדי לקנותם לעצמו...יב

פשוטו של מקרא

יא, כז ד"ה את הברכה.....יד
יא, כח ד"ה מן הדרך וגו'.....יד
יא, כט - שתיקת רש"י.....יד
יא, לא ד"ה אתם עוברים את הירדן גו'.....טו
יב, ד ד"ה לא תעשון כן.....טו
יב, טז ד"ה תשפכנו כמים.....טז
יב, יז ד"ה לא תוכל.....יז
יב, כז ד"ה ועשית עולותיך.....יז
יב, כח ד"ה את כל הדברים.....חי
יג, א ד"ה לא תוסיף עליו.....יט
יג, ה ד"ה ואת מצותיו תשמורו.....כ
יג, ו ד"ה והפדך מבית עבדים.....כא
יג, ז ד"ה כי יסיתך.....כב
יג, ז ד"ה בסתר.....כג

יג, יג ד"ה לשבת שם.....כג
 יג, טו ד"ה ודרשת וחקרת ושאלת היטב.....כג
 טו, ד ד"ה אפס כי לא להי' בך אדון.....כד
 טו, ה ד"ה שמוע תשמע.....כה
 טו, יב - שהיקת רש"י.....כה
 טו, יז ד"ה עבד עולם.....כה
 טז, ב ד"ה ובקר.....כו
 טז, יא ד"ה והלוי והגר והיתום והאלמנה.....כו
 ביאור בקושי בפירש"י יא, טז (גליון).....כז
 רשימת ביאורי כ"ק אד"ש בפירש"י דפ' שופטים.....כז

רמב"ם

בשיעור היומי דרמב"ם דשבת.....כט

נגלה

שיעור המלקות בבשר בחלב ושאר איסורי הנאה.....כט
 איסורי אכילה והנאה ושיעורם.....ל
 בהנ"ל.....לא
 דין מלקות באיסורי הנאה, ודין שלא כדרך הנאתו.....לא

שונות

חלוקת הפרקים דכת"י התניא (גליון).....לד

ש י ח ו ת

א. בשיחת ש"פ דברים, שבת חזון, ש.ז. בביאור פירש"י "אלה הדברים", ופירש"י לפי שהן דברי תוכחות וכו'. דלכאורה: א) איזה תוכחה היא כשנאמרה "ברמז?" (ב) מכיון "שסתם הדברים וכו' מפני כבודן של ישראל" היתכן שרש"י יגלה זאת היפך כבודן של ישראל?

ונתבאר שרש"י מברר פירוש הכתובים ומגלה מה שסתם הכתוב והזכירם ברמז ואינו סותר "לכבודן של ישראל" כי זה גופא "לכבודן של ישראל" בשעה שניתוסף בירור בתורה.

אלא שא"כ השאלה לאידך גיסא למה התורה כסתה זאת? והביאור: בזמנו של משה בשעת אמירת התוכחה הי' נוגע להיות זהיר בכבודן של ישראל ולכן "סתם הדברים והזכירם ברמז", משא"כ לאחר ריבוי זמן בדורו של רש"י אפשר לגלותם כיון שאינו "בעידנא דריתחא" ואדרבא מוכרח לגלותם בכדי להבין פירוש הכתובים.

וצריך להבין:

א) במה מתורצת השאלה "איזה תוכחה היא שנאמרה ברמז?"

ב) אמירת תוכחות אלו היתה לסוף מ' שנה זמן רב אחרי שאירעו המאורעות שאודותן מדבר בתוכחות אלו, וגם החוטאין עצמם כבר לא היו, וא"כ אין זה "עידנא דריתחא" ולמה הי' צריך אז לזהר בכבודן של ישראל ולהזכירן ברמז?

ג) להלן בפרשה, א' כ"ב והלאה, ובפ' עקב ט' ז' והלאה בפירוש מגלה ומפרט התוכחות בארליכות גדולה ובאותו זמן של תחילת פ' דברים, ואי' איפוא הזהירות ב"לכבודן של ישראל" וסתימת הדברים?

הרב שרגא פייוויל רימלער
- ברייטאן ביטש -

ל ק ו ס י ש י ח ו ת

ב. בלקו"ש פ' עקב (סעי' ג') מבאר דחלוקים איסורי גניבה וגזילה מאיסור מזיק: איסורו וחיובו של מזיק הוא משום **שפסיד** את חברו, ולכן לא יתכן דין מזיק אא"כ יש בחפץ הניזק תועלת והנאה להניזק, ומטעם זה, אם מזיק ממון חברו בשביל טובת חברו אינו נקרא מזיק, מחמת שאין הוא מפסיד נכסי חברו, אלא אדרבה מביא לו תועלת ותיקון העולה "בשוויותו" על שוויות החסרון, משא"כ איסור גניבה וגזילה הוא בזה שנוטל חפץ מרשות חברו ומכניסו לרשותו, ואין הדבר תלוי בשוויות החפץ (בהנאתו וותשמישו בהחפץ) אלא בעצם הבעלות של חברו, ע"כ. ולעיל הביא הדין ד"אסור לגזול אפי' ע"מ לשלם דבר יפה ממנו" (שו"ע חו"מ סשנ"ט ס"ב) מוכח מזה דבגזילה גם כשהיא לטובת הנגזל ה"ז אסור, משא"כ במזיק.

ויש להעיר ממ"ש בטור חו"מ ר"ס שע"ח: "כשם שאסור לגנוב ולגזול ממון חברו כך אסור להזיק ממון שלו" ופי' בפרישה שם הכוונה בזה דבא לומר דיש איסור בדבר אפילו אם רוצה לשלם לו הזיקו כמו שיש איסור בזה בגניבה ובגזילה, וכ"כ בסמ"ע שם דאפי' אם ירצה להזיק ולשלם מ"מ יש איסור בדבר דומיא דגניבה וגזילה כמ"ש הטור והמחבר לעיל ר"ס שמ"ח ושנ"ט, ועי' גם בשו"ע אדה"ז ריש הל' נזקי ממון סעי' א' וז"ל: אסור להזיק ממון חברו אפי' ע"ד לשלם כמו שאסור לגנוב ולגזול ע"מ לשלם, עכ"ל. וכ"כ הרמב"ם בהל' נזקי ממון פ"ה ה"א: "מפני שאסור לאדם לשלם ולשלם מה שהזיק" ועי' ב"ח חו"מ סי' ל"ד סעי' י"ב: "דהמזיק חברו במזיד אעפ"י שדעתו בשעה שמזיק לשלם לו ההיזק נקרא רשע דחמס כו'". ולכאורה ממה שמדמים איסור נזקיין לגניבה וגזילה משמע דיסוד איסורם הוא אחד, דכשם דבגניבה וגזילה האיסור הוא מה שלוקח חפץ חברו לרשותו, כן הוא הגדר באיסור מזיק מה שמזיק חפץ חברו, בלי הפרש אם חברו מפסיד שוויות או לא, דאי נימא דגדר איסור מזיק חלוק מגניבה וגזילה, דבמזיק כל האיסור הוא הפסד שוויות חברו, למה יש איסור להזיק כשדעתו לשלם, כיון

דאין חבירו מפסיד כלום. ועי' גם בפ' רבינו יונה (אבות פ"א מ"א) שכתב: "שהרי כתוב לא תגזול וכל נזיקין בכלל אותו הלאו" משמע לכאורה דסב"ל דיסודם אחד.

ועי' בגיטין נג,א, דפליגי אי היזק שאינו ניכר שמה היזק אז לא, ונתבאר באחרונים דבכל חפץ שיש לו לאדם יש לו גוף הדבר שהוא הבעלים עליז, ויש השוויית של הדבר מה שאצלם ה"ז שזה כך וכך, ופליגי בדין מזיק אם החיוב הוא מחמת שמזיק ומפסיד השוויית של חבירו, דלפי"ז צ"ל דגם היזק שאינו ניכר שמה היזק, כיון דסו"ס מפסיד השוויית לחבירו, או דהדין דמזיק הוא משום שמזיק גוף הדבר של חבירו דגוף הדבר הוזק ונפסד, דלסברא זו אמרינן דהיזק שאינו ניכר לאו שמה היזק, דאף דלחבירו יש כאן הפסד גמור מ"מ כיון דגוף הדבר לא נשתנה לכן לאו שמה היזק, ולהלכה קיימ"ל דהיזק שאינו ניכר לאו שמה היזק, נמצא מזה עכ"פ דגם בדין מזיק י"ל דהאיסור הוא עצם ההיזק בחפץ חבירו לא משום ההפסד. [אלא דיש פלוגתא באחרונים בהא דאמרינן דלאו שמה היזק אם זהו רק בנוגע לבדיעבד דליכא חיוב תשלומין, אבל לכתחילה יש בזה איסור מה"ת (כמ"ש בחי' החת"ס שם) או דאפי' איסור לכתחילה ליכא מה"ת בהיזק שאינו ניכר מאחר שאינו חשוב מזיק כלל (פנ"י גיטין שם ע"ב בדברי רש"י שם ד"ה מטמא ומדמע), דאי נילמא דליכא אפילו איסורא לכתחילה מה"ת אף שלפועל ודאי מפסידו, לכאורה משמע דהאיסור הוא להזיק גוף חפץ חבירו, אבל אי נילמא דיש איסורא מה"ת לכתחילה י"ל דהאיסור הוא מחמת ההפסד, ועי' גם בס' אמרי מרדכי (להגר"מ מענטליק שליט"א) בסוגיא דהיזק ראי' (אות א') שהביא היד רמ"ה בב"ב פ"ב אות כ"ה לענין היזק שאינו ניכר דפליגי רק לענין תשלומין, אבל לכתחילה היכא דבעי איניש לאזוקי לחבריה בהיזק שאינו ניכר מי איכא מ"ד דלא מנענען ליה עינ"ש. ויל"ע עוד].

*

ג. ב) בסעי' הנ"ל הובא דעת אדה"ז (קו"א סי' תל"ה סק"ב) בענין איסורי הנאה שאף ש"אין לו זכות בגופו מחמת שאסור לו ליהנות ממנו" מ"מ "אינו הפקר גמור עד שכל הרוצה ליטול בעבירה יבוא ויטול בעל כרחו של בעלים", ונתבאר דיש בזה דין גזל, והטעם בזה הוא כנ"ל דאיסור גניבה וגזילה הוא בזה שנוטל חפץ מרשות חבירו ומכניסו

לרשותו, ואין הדבר תלוי בשוויות החפץ (בהנאתו ותשמישו בהחפץ) אלא בעצם הבעלות של חבירו.

ויש להעיר מהתוספתא פ"ה דכלאים וז"ל: כלאי הכרם מותרין משום גזל ופטורין מן המעשר, ע"כ. משמע מזה דבאיסורי הנאה ליכא דין גזל, וזהו באמת טעמו של הראב"ד בסוכה לד, ב, דסב"ל דאיסורא"נ אינו שלו וכתב בפשיטות דמאן דגזל להו לא הוי גזלן (מובא בחי' הריטב"א שם), עיני"ש וכדמוכח מהך תוספתא. וא"כ יל"ע בשיטת אדה"ז מהך תוספתא.

ובס' ביכורי יוסף (ח"ב סי' ד') הקשה כן לשיטת הריטב"א דסב"ל דאיסורי הנאה הוה שלו א"כ למה מבואר בתוספתא דאין בהם משום גזל, וביאר בארוכה דלדעת הריטב"א ה"ז "שלו" אבל "אינו ברשותו" כיון דאסור לו להשתמש בו, ולכן גם לדעת הריטב"א דאיסורא"נ הוה שלו אין בזה דין גזל, דדין גזל הוא מה שגזל "רשותו" של הבעלים כי ה"שלו" לא נשתנה כלל ע"י הגזילה, כיון דגם לאחר הגזילה ה"ז "שלו" דהבעלים וכדאיתא בב"ק ע, א, גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו וכו', ולכן לא שייך גזילה באיסורי הנאה כיון דבנוגע ל"רשותו" גם לפני זה אין זה של הבעלים, והבעלות בגוף החפץ לא גזל כלל, א"כ לא עביד מידי, ולכן א"ש גם לשיטת הריטב"א דאף דאיסורי הנאה הוה שלו מ"מ אין בו משום גזל וכהך דתוספתא.

מיהו לשיטת אדה"ז אי אפשר לומר כן, כיון דסב"ל דיש בו דין גזל, וכנ"ל. אף דגם לדעת אדה"ז צריך לחלק כנ"ל באיסורי הנאה דהוה "שלו" אבל אינו "ברשותו", ועי' גם בשו"ע אדה"ז סי' תל"ד סעי' ז' וסי' תמ"ה סעי' ג' ששם הדגיש אדה"ז דאיסורי הנאה אינו שלו כלל דלכאורה איך מתאים זה למ"ש בקו"א הנ"ל, וכבר העיר מזה באבני נזר או"ח סי' שמ"א, ועי' בס' אבן שתיה ע' פ"ו שתירץ ע"ד הנ"ל בין גוף הדבר לזכות הממונות דזה אינו שלו כלל, ועי' גם בקצוה"ח סי' ל"ד סק"ג דדעתו דדין גזל הוא רק אם מוציא הדבר מרשותו של הבעלים, אבל אם גם לפני כן אין זה ברשותו אין לו דין גזלן כלל, ולכן א"ש מה שהביא הרמ"א בשם הריב"ש שם דהחולק עם הגנב כשר לעדות, כיון שהוא לקח המעות לאחר שכבר יצא מרשותו של הבעלים, ובכה"ג לא שייך עוד דין גזל, ולסברא זו הי' צ"ל גם

בנוגע לאיסורי הנאה דכיון דאסור להשתמש בו, אי"ז ברשותו ובמילא לא שייך בזה דין גזל [וכדמוכח גם דבר האסור בהנאה אינו ברשותו ממה דמצינו דחמץ אינו ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו ברשותו לעבור, דלמ"ד דאיסורי הנאה הוה שלו לכאורה גם בלי עשאו הכתוב הי' צריך לעבור בב"י? וכיאר בשו"ת דברי חיים סי' י"ד ועוד דאף דהוה שלו אי"ז ברשותו, ובחמץ אינו עובר אף אם הוה שלו אלא דאינו ברשותו, ולזה אמרינן דעשאו הכתוב כאילו ברשותו לעבור בב"י].

ולכאורה הי' אפשר לומר דגם לאדה"ז אין כאן דין גזל, וכוונתו רק דכיון שה"ז "שלו" של הבעלים, והוא עומד וצווח שאינו רוצה לזכות בו א"כ אסור לקחתו מצד הסכר, דכל בעלים יכול לעכב את שלו, ואילו יבואו לפני בי"ד, ודאי יפסקו לו דאסור לקחתו כיון דהבעלים מעכבים את שלהם וכדמצינו כיו"ב בדיני ממונות שהוא בכלל מצות דינין וראה בחת"ס חתו"מ בפסק הרביעי בשם המ"ב סי' ע"ט דיוור לאומנתו של חבירו אוסר מה"ת ומקורו מקרא דשם שם לו חוק ומשפט שכתב הרמב"ן שהוא הנהגת סדרי המדינה שמסרן השי"ת לחכמי ישראל עי"ש, ועד"ז אפ"ל הכא דאי"כ דין גזל, כיון שאינו ברשותו של הבעלים, ורק הבעלים יכולים לעכב את שלהם. [ומ"ש אדה"ז "ליטול בעבירה" לכאורה כוונתו שהעבירה היא שרוצה ליהנות ממנו בעבירה, כיון שהוא אסור בהנאה], ועפי"ז הי' אפ"ל דגם לאדה"ז א"ש התוספתא, כיון דגם לשיטתו אין בזה דין גזל, ויש להביא דוגמא לזה לשיטת התוס' ב"מ סא, א, ד"ה אלא, דבקרע דאינה נגזלת אינו עובר על לא תגזול (עי' פנ"י שם) ואין בזה איסור גזל, הכי נימא דמותר להוציא חבירו מקרקעו בע"כ, כיון דאי"כ איסור דלא תגזול, ובודאי ה"ז אסור, וא"כ עד"ז אפ"ל בהנ"ל.

מיהו בהשיחה מפורש דלדעת אדה"ז יש בזה דין גזל גמור, ועוד דגם לפי הנ"ל לא א"ש כ"כ לשון התוספתא דמשמע דמותרין לגמרי, וא"כ עדיין צ"ע לשיטת אדה"ז מהך תוספתא.

ועי' מרחשת סי' א' דר"ל דרק כלאי הכרם דאסורים בהנאה לגמרי אפילו שלא כדרך הנאתו (כמבואר בפסחים כד, ב) לפיכך אין לו להבעלים בהם כלום לכן מותרים משום גזל, אבל שאר איסורי הנאה דשלא כדרך הנאתו מותר יש לו

להבעלים חלק בו, ואסורים משום גזל, אבל אדה"ז בקו"א לא הזכיר סברא זו כלל אלא משום דעבר ומכרן מותר ליהנות מדמיו, והרי דין זה הוא גם בכלאי הכרם (חוץ מע"ז ושביעית כמבואר בקידושין נח, א) משמע דליתא לחילוק זה, ואולי יש לפרש לדעת אדה"ז מותרים משום גזל מן הסתם, דבפשטות אין בעה"ב מקפיד עליהם מצד האיסור הנאה, אבל אם אומר בפירוש שמקפיד יש בו משום גזל, ויל"ע.

*

ד. ג) בסעי' ה' כתב דלכאורה יש מקום לדון בזה עפ"י שיטת רש"י (סוכה כז, ב) דפחות משו"פ לא הוי "שלכם" וא"כ בנדו"ד דלא מטי שו"פ לכל חד בהלוחות ובמילא לא הוי "לכם" ואין ע"ז דין בעלות, ושוב לא שייך בזה איסור גזילה עיי"ש.

ויש להעיר בזה גם משיטת הרמב"ם דלכאורה סב"ל כרש"י, דבנדריים מח, א, איתא הריני עליך חרם מותרים בדבר של עולי בבל כגון הר הבית והעזרות, ובר"ן שם כתב שהפקירם עולי בבל לכל ישראל, ובתוס' שם הוסיפו: ולא נתנו להם להיות שותפין בו לענין שיוכל אחד לאסור חלק חבירו, עכ"ל. משמע דסב"ל דבאמת יש לו לכל ישראל בהם בעלות פרטית ששייך לאסרו על חבירו, אלא דלפועל אי אפשר לאסרו לחבירו דלענין זה הפקירם עולי בבל שלא יוכלו לאסור על חבירו.

אבל ברמב"ם הל' נדרים פ"ז ה"ב כתב: "ומותרים בדבר שהם בשותפות לכל ישראל כמו הר הבית והעזרות" ובפיהמ"ש בנדרים שם ביאר וז"ל: וענין דבר של עולי בבל הדבר שיש בו שותפות לעולי רגלים, והוא מה שזכה מהן, אעפ"י שהציאה והבנין שלהם ממון כל ישראל, ולכ"א מהן יש בהן זכות, אין זה כי אם זכות מעט מאד שאין לאחד מהן רשות עכ"ל. ולכאורה נשמע דזהו כשיטת רש"י דכיון דאין לו לכ"א שו"פ נפקע בעלותו ומחמת זה אינו יכול לאסרו על חבירו, וכ"כ המאירי שם דאעפ"י שנעשה מכל נכסי ישראל ויש לו לכ"א חלק בהם, מ"מ חלק מועט הוא שאין לחוש בו עיי"ש. ובהשגחה לא הוזכר בענין זה אלא שיטת רש"י.

ואפ"ל בפשטות כמ"ש הגר"מ זעמבא הי"ד, (בס' חידושי הגרמ"ז סי' ל"ח אות י"ד ובס' דברי מנחם ח"א סי' כ"ג

אות י"ב), דיש חילוק בין "שלו" או "ברשותו" דכשדנים לענין "שלו" הנה לדעת הרמב"ם והמאירי שפיר גם זכות מיעוט בפחות משו"פ ה"ז שלו, אבל כשדנים לענין לאסרו על חבירו, הנה בזה לא מספיק במה שהוא שלו, אלא דבעינן שהי' גם "ברשותו" (ע"ד דא"א להקדיש ולאסור דבר שאינו ברשותו וכו') והרמב"ם סב"ל דפחות משו"פ אי"ז **ברשותו**, וזה מדויק בלשון הרמב"ם שכתב "שאינן לאחד מהם שום **רשות**", ועי' גם תוס' רי"ד סוכה מא, ב, בד"ה החזירו לענין פחות משו"פ דאף דהוה לכם, מ"מ אינו ברשותו להקדישו ולאסרו עכתי"ד. ולפי"ז אי"ש דלא הוזכר בהשיחה אלא דעת רש"י, כי לדעת הרמב"ם אכתי ה"ז "שלו" של כאו"א מישראל.

*

ה. ד) וראה בס' כוכבי אור ע' 82 שתירץ הקושיא דאיך שברן משה ואין בזה חשש גזל, כיון דמשה הי' מלך, ואיתא בסנהדרין כ, ב, כל האמור בפ' מלך מלך מותר בו, (וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ד בכ"ז) ובמילא אף אם הלוחות הי' רכושם של ישראל ה"ה מותר לעשות בהם כרצונו ועפי"ז קישר ג"כ סיומה של תורה דאיירי בענין שבירת הלוחות לעיני כל ישראל, עם התחלתה, כמ"ש רש"י בענין ארץ ישראל דברצונו נטלה מהם ונתנה לנו, דלכאורה הלא הם קנו זה ואיך נטל מהם, אלא דזהו משום דמלך מותר בכ"ז, והקב"ה שהוא המלך יכול ליטול מהם וליתנו לישראל, וכדענין הלוחות דגם משה שהי' מלך הי' מותר לשוברן עי"ש.

ולפי השיחה יש לקשר ג"כ סיומה עם ההתחלה, דבהשיחה מבואר דהלוחות ניתנו למשה לבדו, אלא שמשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל, ולכן כיון שהיו של משה הי' מותר לשוברן, ולכאורה איך יתכן לומר שהלוחות ניתנו רק למשה שהוא יחיד ולא לכל ישראל, וע"ז בא התחלת התורה בראשית ברא וגו' ואיתא במד"ר שם בראשית בשביל משה שנקרא ראשית כדכתיב וירא ראשית לו וכו', ובמילא שפיר מובן הא דהלוחות ניתנו רק למשה לבדו.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי

- ר"מ בישיבה -

ו. בלקו"ש פ' עקב (סעי' ג') מקשה דאיך שבר משה רבינו את הלוחות והלא הלוחות היו של ישראל וא"כ יש כאן חשש גזל? ואף שהי' בשביל טובתם של ישראל מ"מ בגזילה גם באופן כזה אסור עי"ש, ולא הבנתי דלכאורה כאן שאני כיון דזה הי' בכדי להצילם מעונש מיתה שיהיו נידונים כפנוי, א"כ בכה"ג לכאורה ודאי אין בזה איסור גזל? *

עוד לא הבנתי דלכאורה כיון דמשה רבינו הי' מלך (כדפסק הרמב"ם בהל' בית הבחירה פ"ו הי"א) והרי הדין הוא דמלך פורץ גדר וכו' ואין מוחה בידו וכדפסק הרמב"ם בהל' מלכים פ"ד, והמלך מותר בנכסי העם וא"כ מהו הקושיא?

עוד לא הבנתי דלכאורה יש לפרש הא דכתיב "ואתפוש בשני הלוחות וגו'" שהי' צריך לתפשה מיוחדת בפשטות בכדי לזרקם בכח, כיון דהלוחות של סמפירינון היו, י"ל דאם היו נופלות מעצמן לא היו נשברות, ורק כשתפוש וזרקו בכח נשברו, ומהשיחה משמע דבודאי אי אפשר לפרש כן.

הרב חיים פרוס
- באסטאן מאסס. -

ז. בגליון מז (תד) ס"ב שאלה "קבוצה מלומדי השיחות" ב' שאלות בהמבואר בלקו"ש פ' עקב שכוונת משה בקבלת הלוחות היתה ליתנם לישראל, ואח"כ חזר בו ותפסם לעצמו:

* הנה מהגמ' שבת פז, א, דמשה שבר הלוחות דלמד ק"ו מפסח דכתיב וכל ערל לא יאכל וגו' משמע דחולק על המדרש, ולא סב"ל דזהו משום שיהיו נידונים כפנוי, נמצא דלפי הש"ס אין לתרץ דבשביל זה הותר הדין דגזל, אבל ראה בהערה 20 דמרש"י משמע דלא פליגי, ועוד דבגוף השיחה משמע שהקושיא היא גם לדעת המדרש דטעם השבירה היתה שיהיו נידונים כפנוי דמ"מ אין זה מתרץ הדין דגזל.

המערכת

(א) איך הי' יכול לזכותן לישראל מדין "זכין לאדם כו" ו
והרי הוי חובה. (ב) אם הפקיע החובה ע"י הקנין למה שברם.

והמענין בהשיחה יראה ששתי שאלות אלה אין להם מקום כלל:

(א) משה לא זכה לישראל מדין "זכין כו" ורק רצה ליתנם לישראל; ואדרבה - מכיון שניתנו לו והם שלו אינו יכול לזכותם לישראל, ובלשון אדמו"ר הזקן בדין עירוב תבשילין (סתקכ"ו סי"ז) "אין המערב יכול לזכות להם העירוב כו' שהרי העירוב הוא שלו וכשהוא מגביהו בידו לזכות בו, הרי עדיין העירוב הוא שלו כמו שהי' ואין אחרים יכולים לזכות בהגבהה זו".

(ב) פשוט שכשהיו הלוחות קיימים, אפילו בבעלותו של משה, יש בהם איזו עדות על קבלת המצוות דישראל; משא"כ כשנשברו.

הת' אברהם שווארץ

- תות"ל 770 -

פ ש ו ס ו ש ל מ ק ר א

ח. בפס"א פכ"ז "את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' אלו' אשר אנכי מצוה אתכם היום" ופירש"י "את הברכה - על מנת אשר תשמעו".

ועיין בשפתי חכמים שמפרש "רצונו לתרץ הול"ל אם תשמעו וכו'" ומשמע שרש"י מפרש את המילה אשר ומדוע א"כ מביא בד"ה את המילים את הברכה ולא את המילה אשר?

הת' אליעזר צבי הכהן ווייספיש
- תות"ל 770 -

ט. ברש"י ד"ה מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו' (יא, כח): הא למדת שכל העובד עבודת כוכבים הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל מכאן אמרו המודה בעבודת כוכבים ככופר בכל התורה כולה.

וצ"ל: רש"י אמר בפרשת שלח בד"ה את כל אשר צוה וגו' (טו, כג): מגיד שכל המודה בעבודת כוכבים ככופר בכל התורה כולה וכו' עכ"ל.

הרי משט כבר יודעים זה, ולמה אמר רש"י בפרשתינו: מכאן.

*

י. בפסוק (יא, כט) ...ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה על הר עיבל.

והנה בפרשת תבוא (כז, יב) כתיב: אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים וגו'. וכל ההמשך לזה בפסוקים שאחר פסוק זה.

וצריך להבין, פסוקים אלו שבפרשת תבוא, באים בהמשך לפסוק זה שבפרשתינו, ולמה הפסיק התורה ביניהם בכמה

פרשיות.

עוד צריכים להבין בנוגע לברכות וקללות שבהר גריזים והר עיבל, הוא:

רש"י אומר בפרשתינו בד"ה על הר גריזים (יא, כט) וכן עד"ז בפרשת תבוא בד"ה לברך את העם (כז, יב): ...הופכים פניהם ופתחו בברכה . . כל הארורים שבפרשה אמרו תחלה בלשון ברוך וכו', עכ"ל.

ואם כן למה כתב התורה ענינים אלו בלשון קללה, בו בשעה שנאמרו גם בלשון ברוך, ואדרבא תחלה נאמרו בלשון ברוך.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

יא. בד"ה אתם עוברים את הירדן וגו' (יא, לא) פירש רש"י "נסים של ירדן יהיו סימן בידכן שתבאו ותירשו את הארץ".

וצ"ל מה הכרחו של רש"י לפרש כן ומה קשה בפשוט"מ שצריך להתעכב ע"ז?

מה שפי' המפרשים שהכרחו של רש"י הוא כי "אתם עוברים את הירדן למה לי ה"ל" כי אתם באים אל הארץ" (הרא"ם ושפ"ח) אינו מובן כי הלא כמה פעמים כתורה כתיב לשון זה ואין רש"י מתעכב על זה למשל: במדבר לה, י. דברים ד, כו. לא, יג, לב, מז?

האב אליהו דהאן
- שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א -
צרפת

יב. ברש"י (יב, ד) לא תעשון כן: להקטיר לשמים וכו' אמר רבי ישמעאל וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבחות וכו' וצריך להבין למה מעתיק כאן רש"י השם של בעל המאמר?

הרב אברהם פרידמאן
- תושב השכונה -

יג. בפירש"י ד"ה תשפכנו כמים (יב, טז): לומר לך שאין צריך כסוי, ד"א הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים, עכ"ל.

וצריך להבין:

(א) גם בפסוק (יב, כד) כתיב: ...על הארץ תשפכנו כמים.

וכן עד"ז בפסוק (טו, כג) כתיב: ...על הארץ תשפכנו כמים.

ולמה לא פירש רש"י למה נאמר ענין זה שלשה פעמים.

על דרך שמפרש בד"ה לא תבשל גדי בחלב אמו (יד, כא) שלשה פעמים פרט לחי' ולעופות ולבהמה טמאה, עכ"ל.

ועיין בספרי וז"ל:

כמים, מה מים מותרים בהנאה אף דם מותר בהנאה, מה מים מכשירים את הזרעים אף דם מכשיר את הזרעים, מה מים פטורים מלכסות אף דם פטור מלכסות, עכ"ל הספרי.

ועיין בפירוש התורה והמצוה מהמלבי"ם וז"ל:

זה כתוב ג"פ לג' דרושים עכ"ל, עיין שם.

וצריך להבין:

(א) למה לא פירש רש"י על דרך זה.

(ב) למה אין רש"י מביא ענין השלישי שמביא הספרי:

מה מים מותרים בהנאה אף דם מותר בהנאה. ועוד, בספרי מובא ענין זה ראשון.

וגם השני ענינים שמביא רש"י: "שאין צריך כסוי",

"הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים".

מביא אותם לא כהסדר שמובאים בספרי.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

יד. ברש"י (יב, יז) לא תוכל: רבי יהושע בן קרחה אומר
יכול אתה אבל אינך רשאי וכו', לכאורה מה נוגע להזכיר
כאן השם של בעל המאמר? (1)

*

טו. ברש"י (יב, כג) רק חזק לבלתי אכל הדם: ממה שנאמר
חזק אתה למד שהיו שטופים בדם לאכלו כו' דברי רבי
יהודה, ר"ש בן עזאי אומר לא בא הכתוב וכו' וצריך להבין
למה נוגע ל להזכיר כאן השם של בעל המאמר? (2)

הרב אברהם פרידמאן
- תושב השכונה -

טז. בפ"ב פכ"ז "ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה'
אלו' וגו'".

ופירש"י "ועשית עולותיך - אם עולות הם תן הבשר
והדם ע"ג המזבח וכו' ועוד דרשו רבותינו רק קדשין בא
ללמד על הקדשים שבחול"ל וכו'".

(1) ראה לקו"ש ראה תשמ"ו ששם תירץ זה.

(2) ראה לקו"ש ח"ד פ' ראה (א) ושם תירץ זה.

המערכת

וצ"ב מדוע מביא ב' דרשות? ועוד מדוע אומר בלשון
 "ועוד דרשו רבותינו" ולא אומר בלשון הרגיל ועוד או
 ד"א?

הת' אליעזר צבי ווייספיש
 - תות"ל 770 -

יז. בפירש"י ד"ה את כל הדברים (יב, כח): שתהא חביבה
 עליך מצוה קלה כמצוה חמורה, עכ"ל.

ובפירש"י ד"ה את כל הדבר (יג, א): קלה כבחמורה
 עכ"ל.

וצריך להבין מהו הפירוש בד"ה השני: אם הפירוש
 ברש"י הוא גם על דרך שפירש בד"ה הראשון,

אלא שמקצר בלשונו, היות שכבר פירש זה (בד"ה
 הראשון), (וכן משמע לכאורה מהספרי שמפרש הן על פסוק
 (יב, כח), והן על פסוק (יג, א): שתהא מצוה קלה חביבה
 עליך כמצוה חמורה, עכ"ל).

צריך להבין:

למה צריך הכתוב להודיע לנו ענין זה שתי פעמים,
 ובין שתי פעמים אלו יש הפסק רק של ג' פסוקים. (3)

(3) ראה בס' באר בשדה שתירץ דחזר להזהיר כאן דלא
 תימא דכיון דכתיב לא תוסיף עליו א"כ גבי מצות שילוח
 הקן שהיא מצוה קלה כאיסור דלא חייבה תורה לרדוף אחריה,
 אא"כ נזדמנה לו יעשנה, לא תהי סבור שאם ירדוף אחריה
 יהי' בבל תוסיף לז"א שקלה כחמורה ואין זה הוספה אלא
 חיוב מצוה, וראה משכיל לדוד באופן אחר.

המערכת

ולמה אין רש"י מפרש זה.

ואם כוונת רש"י בד"ה השני הוא לא לענין "חביבות (כפירוש הספרי), רק שצריכים לשמור מצוה קלה כבחמורה, וההדגשה כאן הוא על השמירה בפועל,

צריכים להבין: למה בד"ה הראשון פירש באופן זה, ובד"ה השני באופן זה, ולא להיפוך.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

חל. בפירש"י ראה יג, א בד"ה לא תוסיף עליו. חמשה טוטפות **חמשה** מינין בלולב, ארבע ברכות, בברכת כהנים. הנה ב' ואתחנן ד, ב, בפירש"י ד"ה לא תוסיפו כגון חמש פרשיות בתפילין **חמשת** מינין בלולב, וחמש ציציות, הנה הדקדוקים בפירוש זה וכן השינויים מפירש"י דפ' ואתחנן כבר נתבארו באריכות בשיחות הקודש דפ' ראה תשכ"ט. וכן עיין בלקו"ש חלק ט' ב' ואתחנן ד"ה אין פסוק - וקשרתם וכו' בהערה 24 ואילך.

אך קשה לי דיוק א' שלא הוזכר שם ב' ואתחנן כתב רש"י **חמשת** מינין בלולב ובפ' ראה כתב **חמשה** מינין בלולב, ויש הפרש בהפירוש **חמשת** **לחמשה** כמ"ש רש"י ב' בא י, כג שלשת ימים שלוש שלימים כו'. שבעת ימים שטי"נא שלימים ופירשו מפרשים (ביאור רחובות על דקדוקי רש"י) ועוד, שבעת ימים רצופים שבעה ימים יכולים לפרש גם על ימים מפוזרים) וא"כ טעמא בעי למה ב' ואתחנן פי' **חמשת** מינין ובראה פי' **חמשה** מינין.

ודוחק לומר שזה טעות סופר וצריך לומר גם ב' ואתחנן חמשה ימים כי בהרבה דפוסים וכן העתיק הרא"מ ב' ואתחנן **חמשת** וכן בספר הזכרון. איברא דבדפוס הראשון כתב בכל הפעמים חמשה מינין וכן העתיק ג"כ הרמב"ן ב' ואתחנן. אך הרבה פעמים יש שינויים מדפוסים הנמצאים אצלנו מדפוס הראשון. אך דוחק לשבש כל המקומות הנ"ל.

והי' נלענ"ד לתרץ שבפ' ואתחנן שכתוב בפעם הראשון

לא תוסיפו כתב דפשיט טפי חמשה דאגידי מקושרים אז. עובר על בל תוסיף אבל אם המינין אינם מקושרים הו"א דאינו עובר אבל בפ' ראה מאחר שכתוב פעם ב' לא תוסיף ע"כ צריך להוסיף דאף חמשה מינין כו' דלא אגידי ג"כ עובר. ובפרט לפי מ"ש בגור ארי' בפר' ראה על חמשה טוטפות אפי' דלא אגידי ע"כ. ומש"כ דעל מינין שבלולב אפשר לומר כן. כך נלענ"ד בדרך אפשר.

הרב אלי' חיים רויטבלאט
- משפיע בישיבה -

יט. בפירש"י ד"ה ואת מצותיו תשמורו (יג,ה): תורת משה.

ובד"ה ובקולו תשמעו: בקול הנביאים.

ובד"ה ואותו תעבודו במקדשו.

ובד"ה ובו תדבקון הדבק בדרכיו גמול חסדים קבור מתים בקר חולים כמו שעשה הקב"ה, עכ"ל.

עיין בספרי, וז"ל:

אחרי ה' אלקיכם תלכו, זו מצות עשה.

ואותו תיראו, שיהא מוראו עליכם.

ואת מצותיו תשמורו, זו מצות לא תעשה.

ואותו תעבודו, עכדהו במקדשו.

ובו תדבקון, הפרישו עצמכם מעבודת כוכבים ודבקו במקום, עכ"ל הספרי.

וצריך להבין:

למה לא פירש רש"י כל הענין כאן כמו הספרי.

ולכאורה בפשטות מסתבר יותר כפירוש הספרי:

(א) לפי פירוש הספרי יש פירוש גם על תיבות: "אחרי ה' אלקיכם תלכו".

ורש"י אין מפרש תיבות אלו. ולפי פירושו שפירש: "ואת מצותיו תשמרו, תורת משה", דהיינו לכאורה הן מצות עשה והן מצות לא תעשה.

צריכים להבין באמת, מה באים תיבות אלו ללמד לנו.

(ב) לפי פירוש הספרי בתיבות: "ובו תדבקון" - "הפרישו עצמכם מעבודת כוכבים" וכו'.

יש לזה המשך להמדובר בפרשה זו: שלילת ענין עבודה זרה. משא"כ לפירוש רש"י. (4)

*

כ. בפירש"י ד"ה והפדך מבית עבדים (יג,ו): אפילו אין לו עליך אלא שפדאך דיו, עכ"ל.

וצריך להבין:

בפסוק זה כתיב קודם לזה: ...המוציא אתכם מארץ מצרים.

ולמה לא פירש רש"י על זה: "אפילו אין לו עליך אלא שהוציאך ממצרים דיו".

ועיין בשפתי חכמים.

אבל לכאורה צריך להבין, שהרי סוף סוף גם תיבות: "המוציא אתכם מארץ מצרים" גם כן מיותרים. (5)

(4) וראה לקו"ש ח"ד פ' ראה (ב) ע' 56.

(5) וראה רא"ם בארוכה.

ועיין בספרי וז"ל:

המוציא אתכם מארץ מצרים, אפילו אין לו עליך אלא
שהוציאך מארץ מצרים די,

והפודך מבית עבדים, אפילו אין לו עליך אלא שפדך
מבית עבדים די, עכ"ל הספרי.

ועיין בפירוש התורה והמצוה מהמלבי"ם שמפרש וז"ל:

...והנה תחלה לא שעבדו בהם המצריים רק שלא הניחום
לצאת ואם הי' מוציאם בעת ההיא הי' די וטובה רבה ואח"כ
שעבדו בהם והי' הטובה גדולה יותר שפדם מבית עבדים,
עכ"ל.

*

כא. בפירש"י ד"ה כי יסיתך (יג, ז): אין הסתה אלא גרוי
שנאמר וכו', עכ"ל.

עיין בספרי וז"ל:

...אין הסתה אלא טעות שנאמר (מ"א כא) אשר הסתר
איזבל אשתו. אחרים אומרים אין הסתה אלא גירוי שנאמר
וכו', עכ"ל הספרי.

ועיין בפירוש התורה והמצוה להמלבי"ם שמסביר
החילוק בין "גירוי" ל"טעות".

ולכאורה יש לשניהם מקום בפשטות הכתובים.

וצריך להבין: (6)

(6) ראה שפתי חכמים ורא"ם בראשית ג, יג שכתב דהו"ע
אחד. וראה בס' אמרי שפר.

למה בחר רש"י בפירוש השני של הספרי. (6)

הרב וו. ראזענבלום

- תושב השכונה -

כב. בפרשתינו יג, ז "כי יסיתך אחיך בן אמך או בנך או בתך או אשת חיקך או רעך אשר כנפשך בסתר לאמר וכו'".

ופירש"י "בסתר - דבר הכתוב בהווה שאין דברי מסות אלא בסתר וכן שלמה הוא אומר בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה".

וצריך להבין מדוע מזכיר את שמו של שלמה ולא אומר בפשטות "וכן בנשף וכו'". [ומאריך לומר "וכן שלמה הוא אומר"]? ומה הראי' מפסוק זה?

הת' דוד שלמה קריינער

- תות"ל 770 -

כג. בפירש"י ד"ה לשבת שם (יג, יג), ואח"כ מפרש תחילת הפסוק: כיתשמע לאמר.

וצריך להבין למה מהפך רש"י הסדר.

הרב וו. ראזענבלום

- תושב השכונה -

כד. פרק י"ג פסוק טו בד"ה "וודרשת וחקרת ושאלת היטב" לכאורה צריך להבין:

(א) למה אומר רש"י "מכאן למדו שבע חקירות" והרי הוא בעצמו אומר ש"כאן יש ג'..." והיתר לומדים במקומות אחרים?

(ב) למה צריך להתקדם רש"י ולהביא לתר המקומות שמהם לומדים ענין זה כאן; הרי יותר מתאים שיביא אותם במקומם

ושאז יגיד כגון "וביחד להנ"ל לומדים את הז' חקירות מן התורה"? (7).

(ג) ואם כבר רש"י צריך להביא כאן מה שנאמר בפ' שופטים הי' צריך להביא אותם לפי הסדר בתורה ולמה מביא בתחילה מיט, יח, ואח"כ מיז, ד.

הת' יוסף מאטל מלובני
- תות"ל 770 -

כה. בפירש"י ד"ה אפס כי לא יהי' בך אדון (טו, ד): ולהלן הוא אומר כי לא יחדל אביון אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אביונים באחרים ולא בכם וכשאין אתם עושים רצונו של מקום אביונים בכם, עכ"ל.

וצריך להבין:

הבן חמש למקרא עוד לא למד הפסוק דלהלן, וממילא לא נתעורר לו שום שאלה כאן.

ולמה לא המתין רש"י לפרש זה להלן. (8)

ויש להעיר שהספרי מביא דרשה זה בין בפסוק (ד) ובין בפסוק (יא).

ובשני המקומות משמיט תיבות: "ולא בכם", שרש"י מביא.

(7) י"ל דזה מסביר הכא האריכות בלשון הפסוק.

(8) אולי י"ל משום דזה נוגע לפרש הפסוק דלקמן "רק אם שמוע תשמע וגו'" דזה בא בהמשך ללעיל דרך אם שמוע תשמעו לא יהי' בך אביון.

המערכת

וצריך להבין למה מוסיף רש"י תיבות אלו.

הרב וו. ראזענבלום

- תושב השכונה -

כו. בד"ה שמוע תשמע (טו,ה) מפרש: "שמע קמעא משמיעין אותו הרבה".

וצ"ל למה לא פירש כעין מה שפירש כבר בפרשת עקב (יא, יג) בד"ה "והי' אם שמוע תשמעו" אם תשמע ביטן תשמע בחדש" וא"כ גם כאן יכול רש"י לפרש (אחר שפירש בד"ה "רק אם שמוע תשמע" אז לא יהי' כך אביון) בד"ה זה "תשמע ביטן ובחדש"?

הרב אליהו דהאן

- צרפת -

כז. בפסוק (טו, יב): ...תשלחנו חפשי מעמך.

ובפסוק (יג) וכי תשלחנו חפשי מעמך וגו'

והנה תיבות אלו (בפסוק יג) מיותרים, ועיין בספרי שמביא דרשה על זה.

וצריך להבין למה אין רש"י מפרש זה.

הרב וו. ראזענבלום

- תושב השכונה -

כח. בפט"ו פ"ז "ולקחת את המרצע ונתת באוזנו ובדלת והי' לך עבד עולם וכו'" ופירש"י "עבד עולם - יכול כמשמעו ת"ל ושהם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו הא למדת שאין זה אלא עולמו של יובל".

ועיין בפ' משפטים (כא, ו) שפי' שם "ועבדו לעולם - עד היובל, או אינו אלא לעולם כמשמעו ת"ל ואיש אל משפחתו תשובו מגיד שנ' שנה קרויים עולם ולא שיהא עובדו כל נ' שנה אלא עובדו עד היובל בין סמוך בין מופלג".

וצריך להבין מדוע רש"י חוזר ומפרש זאת שוב אצלנו

לאחר שכבר פירש באריכות בפ' משפטים? (9)

ועוד מדוע כשמביא ראי' שאין זה לעולם אלא עד
היובל אצלינו מביא את הפסוק "ושבתם איש אל אחוזתו ואיש
אל משפחתו תשובו" ואילו בפר' משפטים מביא לראי' רק את
החלק השני של הפסוק ("ואיש אל משפחתו תשובו")?

ומדוע אצלינו משנה בלשוננו מאשר שם?

הת' אליעזר צבי ווייספיש

- תות"ל 770 -

כט. ברש"י (טז, ב) ובקר: תזבח לחגיגה וכו' ועוד למדו
רבותינו דברים הרבה בפסוק זה, עכ"ל. וצריך להבין דמה
נוגע להזכיר זה בפשוטו של מקרא שלמדו עוד דברים הרבה,
ואם נוגע להבנת הפסוק למה אין רש"י מזכירם בהדיא?

הרב אברהם פרידמאן

- תושב השכונה -

ל. בפירש"י ד"ה והלוי והגר והיתום והאלמנה (טז, יא):
ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך בנך ובתך ועבדך ואמתך אם אתה
משמח את שלי אני משמח את שלך, עכ"ל.

וצריך להבין, מה אינו מובן כאן שרש"י צריך לפרש
זה.

ועוד, בפסוק (יב, יב) כתיב: ושמחתם לפני ה' אלקיכם
אתם ובניכם ובנותיכם ועבדיכם ואמהתיכם והלוי אשר
בשעריכם וגו'.

(9) ידוע ומפורסם בכללי רש"י שחוזר על פירושו עוד
הפעם אם התלמיד למד זה לפני זמן ארוך ובפעם הב' מקצר.

המערכת

הרי מצינו שמחה "בארבעה שלך" הגם ששימח רק "אחד שלי", דהיינו הלוי.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

לא. בגליון דשבוע שעבר הוקשה עה"פ בפל"א פט"ז "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם וכו'" ופירש"י "וסרתם - לפרוש מן התורה ומתוך כך ועבדתם אלו' אחרים וכו' וכן דוד אומר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לומר לך עבוד וגו' ומי אמר לו כך אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה הריני קרוב לעבוד עכו"מ".

והוקשה ע"ז מדוע מזכיר את שמו של דוד?

וב"ל ע"ז שכיון שרש"י מסביר את הפסוק שמביא ועד שרש"י אומר "ומי אמר לו כך" לכן מוכרח לומר מי אמר את הפסוק הזה.

[ועוד שאם לא יזכיר את שמו של דוד יקשה לשונו של רש"י "מי אמר לו כך"].

הת' דוד שלמה קריינער
- תות"ל 770 -

רשימת ביאורי כ"ק אדמו"ר שליט"א בפירש"י דפ' שופטים

נת' בהתוועדות

פרק ופסוק ד"ה

שופטים תשכ"ה

שופטים ושוטרים.

טז, יח

יח, יג תמים תהי' עם ה' אלקיך. שופטים תשכ"ז (1)

יט, ח-ט למה אין רש"י מפרש כיצד
 יתכן שלע"ל יצטרכו להוסיף
 עוד ג' ערי מקלט, כדי
 "לנוס שמה כל רוצח".
 אדר"ח אלול
 תשמ"ו

כ, ח הירא ורך הלבב. שופטים תשכ"ט (2)

כא, ד וערפו. שופטים. תצא.
 תבא. תשמ"א (3)

כא, ט ואתה תבער. שופטים תשכ"ה

(1) יד 69-64. (2) ט 132-121. (3) כד 131-121.

נערך ע"י הרב יוסף יצחק שגלוב
 - תושב השכונה -

ר מ ב " ס

לג. בשיעור הרמב"ם ג' פרקים ליום - של שבת זו מתחילים ספר טהרה. והנה הרמב"ם (כדרכו גם בשאר הספרים) מתחיל ספר טהרה בפסוק (מתהלים נא, יב - וכבר העירו בא' קובצים שרוב הפסוקים שבהם הרמב"ם מתחיל את הספרים הוא בתהלים קיט ואכ"מ) "לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרב".

והנה בעבר זכינו שכ"ק אדמו"ר שליט"א ביאר את הקשר בין הפסוק שהרמב"ם מתחיל בו לבין גוף הספר (ראה ביאור תחלת הרמב"ם, ספר מדע, זמנים - יין מלכות סי' ג, יב, ל, וספר עבודה - לקו"ש חי"ח ע' 415). אמנם בנוגע לספר טהרה עוד לא זכינו לביאור.

ואולי י"ל עפ"י הכלל של נעוץ תחלתן לסופן, שזה ממש ע"ד מה שמסיים הרמב"ם ספר טהרה וז"ל: דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן . . . שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכוונת הלב . . . רמז יש בדבר כשם שמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור . . . כך המכוין בלבו לטהר נפשו מטומאת הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת [הטהור] טהור...".

וי"ל שזו גם כוונת הרמב"ם בהעתיקו בתחלת הספר לב טהור וכו' כי עיקר הטהרה הוא בלב. ורוח נכון.

הת' לוי יצחק גאלדבערג
- תות"ל 770 -

נ ג ל ה

לד. כל השיעורים הם הלמ"מ (רמב"ם הל' מאכ"א פ"ב הי"א) ובכללם שכל איסור אכילה הוא בכזית.

ולפי"ז צריך לעיין:

איסור בשר בחלב, שלא נאמד בו אכילה, אלא ג"פ לא תבשל גו' (מכילתא משפטים), מנלן שאף הוא בכזית?

ואפשר לבאר ע"פ מה שיש לחקור בפירוש ההלכה למשה מסיני שכל איסור אכילה הוא בכזית, האם הכוונה שכל מקום שנאמר בתורה אכילה פירושו אכילת כזית, או דילמא שהלמ"מ מלמדת שעצם מושג האכילה לא מיקרי אכילה אלא בכזית. ועיין אנצ' תל" כרך א' ערך אכילה, שיעורה, ע' תשמ"ג ואילך.

ולפי הצד האחרון מבואר שפיר שאף בבשר בחלב שלמדנו בו גם איסור אכילה (ממ"ש ג"פ לא תבשל) - לא מיקרי "אכילה" אלא בכזית.

אלא שלפי סברא זו אפשר לפרוך חידוש של ד"ע ואגור. דהנה בתשובות הע"א (מהדו"ק סי' קצ) כתב להוכיח שאיסורי הנאה - גם אם נפקא לן מלא יאכל - שיעורם בשוה פרוטה, מהגמ' בב"ק (דף מא) "א"כ בכתוב דחמנא לא יהנה וכו'", ואי נימא דשיעורו בכזית דלמא משו"ה אפיק בלשון אכילה להורות ששיעורו בכזית. אלא ע"כ דבכל ענין שיעורו בפרוטה. (ועי' שד"ח כללים מערכת ב' כלל כב).

אבל לפי דברינו הרי לא שנא אם כתוב לשון אכילה או לשון הנאה, בכל אופן ברור ששיעור האכילה הוא בכזית, הצד הלמ"מ.

*

לה. כתב הרמב"ם בסהמ"צ מל"ח קפז, שאיסור הנאה אין ראוי למנותו מצוה בפני עצמה לפי שהוא ואיסור אכילה ענין א' כיון שהאכילה מין ממיני ההנאה.

ויש להקשות ע"ז מהמשך דברי הרמב"ם במצוה זו המבאר מדוע לא נאמר לשון אכילה בבשר בחלב לפי שכל מה שנזכר בו אכילה אינו חייב עד שיהבה באכילתו חוץ מבשר בחלב שהוא חייב על אכילתו ואפילו לא בהנה.

ולכאורה, אם על האכילה כאן חייבים אף אם לא נהנה

כלל איך יתכן לומר שהאכילה כאן היא בכלל ההנאה.

בשלמא בשאר איסורי הנאה שאין לוקין עליהם אלא בדרך אכילתן מובן שאיסור ההנאה ואיסור האכילה הוא ענין אחד ממש. אבל באיסור בשר בחלב שלוקה האוכל אף אם לא נהנה בו כלל, א"כ הרי האכילה וההנאה הם שני ענינים שונים, לכאורה.

*

לו. ועוד יש להקשות אם איסור ההנאה ואיסור האכילה הם איסור אחד שאכילה בכלל הנאה. (וכ"כ גם רע"א, אבל לא הביא שכבר הובא בסהמ"צ להרמב"ם) - איך יתכן ששיעור הנאה והאכילה אינם שווים. דהרי איסור האכילה הוא בכזית ואילו איסור הנאה הוא בפרוטה. (במקום שלא נאמר בו אכילה מל"מ מעילה פ"א ה"ג. ולשיטת הרעק"א (שו"ת מהדו"ק סימן קצ) גם במקום שנאמר בו אכילה)?

ובפרט שאולי לא רק שיעורים שונים, אלא עוד זאת שהם שיעורים מסוג אחר לגמרי, שכזית הוא שיעור בכמות, ופרוטה הוא שווי הערך?

והעירנני ע"ז הר"ר נחמן שי' שפירא שאפשר לומר שאע"פ שהאיסור הוא אחד ממש - הנאה, עכ"ז יש סוגים שונים להנאה, ע"י אכילה מכירה וכיו"ב. ולכן, מכיון שיש להנאה אופנים שונים הנה בכל אופן ואופן נקבע השיעור לפי מהות האופן ההוא.

ואין זה סותר לכך שבכללות הוא איסור אחד, איסור הנאה. אלא שלכל סוג הנאה יהא שיעור לפי ענינו אכילה תחשב אכילת כזית דפחות מזה לא מיקרז אכילה, ומכירה יהיה שיעורה בשוה פרוטה שבכך מיקרז מכירה.

*

לז. כתב הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ח הט"ז: כל מאכל שהוא אסור בהנאה אם נהנה ולא אכל כגון שמכר או נתן לעכו"ם או לכלבים אינו לוקה ומכין אותו מכת מרדות.

ובטעם הדבר פ"ה המגיד משנה שם כי כל איסורים

שבתורה אין לוקין עליהם אלא דרך הנאתו (פסחים כא, ב) וכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתקנו כו' ולפי זה הרי איסור הנאה כדין חצי שיעור שאסור מה"ת ואין לוקין עליו.

וקשה, והרי בשר בחלב לוקין עליהם אף שלא כדרך הנאתו כיון שלא נאמר בו לשון אכילה (פסחים כד, ב) וא"כ צ"ל שילקה בכל הנאה. ואף שכל הנאה הוי "שלא כדרך" אבל כאן הרי לוקין אף שלא "כדרך"?

(ויעיין במל"מ בהל' יסוה"ת פ"ה ה"ח שדו בענין זה, ולאחר כל אריכות דבריו, עדיין לא מתורץ הענין, וצ"ע).

ועוד יש לעיין בדברי המגיד משנה, שהביא דוגמא מחצי שיעור, שנראה שאין כוונתו להביא סתם דוגמא לדבר האסור מן התורה ואין לוקין עליו, אלא לומר שהאיסור דנהנה שלא כדרך הנאתו יש לו שייכות בדין לענין חצי שיעור.

והביאור בזה:

דנהנה בפ"י דברי הגמ' בפסחים "שלא כדרך הנאתו" יש כמה פירושים א) שאכל באופן שלא נהנה בו כלל (רמב"ם בספהמ"צ מל"ת קפ"ז). ב) כשנהנה בדרך שהדבר אינו עומד לאותה הנאה (רמב"ן בהטגותיו לספהמ"צ שרש ב'. ועוד).

ג) אך לפי דברי המגיד משנה, שמדמה שלא כדרך הנאתו לדין חצי שיעור משמע דס"ל דשלא כדרך הנאתו פירושו - שלא נהנה ככל ההנאה שהי' אפשר ליהנות מאותו דבר. כלומר, שלא נהנה הנאה בשלימות, והיינו כמו חצי שיעור באיכות, שלא נשתמש בכל איכות הדבר. והרי"ז גדר חדש.

אמנם בשו"ת ארץ צבי מחדש שדין "חצי שיעור אסור מה"ת" הוא אכן גם בחצי שיעור באיכות. [וצע"ג לפ"ז היאך לבאר את החילוק בין איסור חצי שיעור אסור מה"ת לדין עקירה בלא הנחה בשבת דהוי חצי מלאכה שאיסורה מד"ס - ראה לקו"ש ח"י"ד ע' 19 ושי"נ].

והנה בדין זה דשלא כדרך הנאתו אין לוקין עליהם - נחלקו הראשונים באיסור שבזה, ושלש שיטות הן א) אסור

מהתורה ורק שלא לוקין עליהם. (ב) אסור מדרבנן (ג) שמותר לגמרי. (נסמנו באנציקלופדי' תלמודית כרך ב', ערך איסורי הנאה, ע' צד).

ולפי השיטה הא' - מהו המקור לכך שהדבר אסור מן התורה, בשלמא לפי ב' השיטות האחרונות פשוט שלפי דבריהם לא קאי הכתוב באוכל שלא כדרך הנאתו. אבל לפי השיטה הא' - מנלן הא דאע"פ שאין לוקין עליהם, אעפ"כ אסור מה"ת.

ומצינו דין כזה שאף שהדבר אסור מה"ת אעפ"כ אין לוקין עליו בחצי שיעור. אלא שלזה יש לימוד מיוחד (יומא עד, א) ממש"נ כל חלב גו' לרבות חצי שיעור, וגם אסור משום דחזי לאיצטרופי וגם אין פסוק מיוחד לאסרו?

אך אם נפרש את הענין ד"שלא כדרך הנאתו" כאופן הג' דלעיל - שיש דין חצי שיעור באיכות וזהו הפירוש שלא כדרך הנאתו, שלא נהנה מכל הדבר - מובן שפיר שהאיסור דחצי שיעור הוא הוא האיסור של "שלא כדרך הנאתו".

ואף שלא שייך כאן הטעם דחזי לאצטרופי, אבל שייך בו הריבוי דכל חלב.

[ויש כמה שיטות בראשונים לבאר אמאי צריכים גם פסוק וגם סברא לאסור חצי שיעור, ונסמנו באנציקלופדי' תלמודית כרך טז, ערך חצי שיעור ע' תקצד, ודברינו יתאימו לפי כמה מהשיטות].

אבל לפי שאר הביאורים בענין "שלא כדרך הנאתו" עדיין צריכים אנו מקור לומר שיהא הדבר אסור מן התורה, דאם לא משתעי קרא ב"שלא כדרך הנאתו", מנלן האיסור בזה. וצ"ע.

ענינים שדיבר הגר"מ מענטליק שליט"א
ראש ישיבת תות"ל 770
(עפ"י הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א)
לפני הת' שביקרוהו

ש ו נ ו ת

לח. בגליון מז' סמ"ד מעיר הרב נ.פ. על מ"ש המהדיר בהערות לאג"ק הי"צ (ח"ח ע' תרסד) שהכונה בתניא כתב יד שם היא להכתב יד ב שברשימת התניא - דלכאורה באגרת שם מוזכרת חלוקה לל' פרקים ולמ"ג - ובכת"י זה יש מח פרקים; וגם העיר דלכאורה לא מצינו חלוקה לל' פרקים (אלא ללס, מב, מח, נ, נא).

ונש להעיר בדבריו:

(א) זיהוי כתב יד התניא המוזכר באותה אגרת הוא ע"פ השם שעל כתב היד והשם שבאגרת.

(ב) בתניא מהדו"ק שנדפס מכת"י ז' אתא בס"פ כח "סליק חלק ראשון", ובהערות שם צוין, שכן משמע גם בכת"י ב הנ"ל "סליק אמן כי"ר".

הרב מיכאל וויינבערג
בני ברק - אה"ק

לזכות

כ"ק אדמו"ר שליט"א

והרבנית שתליט"א

לאריכות ימים ושנים טובות ובריאות

ויהי רצון שיראה הרבה נחת משלוחיו, תלמידיו,
חסידיו ומכלל ישראל, וינהיג את כולנו מתוך
בריאות הרחבה ונחת, ובקרוב ממש נלך, כל
בניי שליט"א, קוממיות לארצנו הקדושה,
ושנזכה בקרוב ממש לביטול גזירת "מיהו יהודי"
ושיתקיים דידן נצח בכל, עד לדידן נצח הכללי
התגלות מלך המשיח — נאוו!